

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Вступ. Розвиток ринкових відносин збільшує відповідальність та самостійність підприємств у підготовці та прийнятті управлінських рішень по забезпеченню ефективності їх праці. Результати виробничої, комерційної, фінансової та других видів господарської діяльності залежать від різноманітних факторів, які знаходяться в різній ступені зв'язку між собою та підсумкових показників. Фінансове положення (стан) є комплексним поняттям і відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредито-і податкоспроможність і характеризується системою показників, які визначають на конкретну дату.

Задовільний фінансовий стан — це стійка платоспроможність, достатня забезпеченість власними оборотними засобами та ефективне їх використання з господарською доцільністю, чітка організація розрахунків, наявність стійкої фінансової бази.

Незадовільний фінансовий стан характеризується неефективним розміщенням засобів, їх імобілізацією, незадовільною платіжною готовністю, простроченою заборгованістю перед бюджетом, постачальником і банком, недостатньо стійкою потенційною фінансовою базою в зв'язку з несприятливими тенденціями в виробництві, неправильно вибраною стратегією розвитку тощо.

Незважаючи на піднесення й кризи на світових фондових ринках, в економіках розвинених країн триває створення нового середовища господарювання, яке започатковується на: 1) знаннях, що втілюються в результаті багаторічних вкладень у науку; 2) матеріальній галузевій структурі, збагаченій новітніми напрямками НТП; 3) високому рівні доходів; 4) оновленій сфері нематеріальних послуг, об'єднаних у глобальні мережі.

Для українських підприємств було розроблено методику з виявлення ознак неплатоспроможності підприємств [1] що визначає не тільки ознаки поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності та ознак дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а й містить в собі коефіцієнт для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств.

Після дослідження стану підприємства результати викладаються у формі звіту. Звіт щодо поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємства повинен мати такі основні розділи:

— загальна характеристика діяльності підприємства (назва, статус та інші інформаційні дані, структура власників, основні узагальнюючі показники діяльності підприємства за останні два роки тощо). Цей розділ доцільно включати у разі зовнішнього характеру використання результатів;

— оцінка фінансово-господарського стану (фінансова, виробнича та інвестиційна діяльність);

— оцінка резервів підвищення ефективності функціонування підприємства та відновлення його платоспроможності;

— загальні висновки та рекомендації, в тому числі про наявність ознак приховуваного, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [2].

Основними джерелами інформації для проведення поглибленого аналізу є:

- * баланс підприємства (форма N 1);
- * звіт про фінансові результати (форма N 2);
- * звіт про рух грошових коштів (форма N 3);
- * звіт про власний капітал (форма N 4);
- * примітки до річної фінансової звітності (форма N 5);
- * звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос) (форма N 11-ОЗ);
- * обстеження технологічних інновацій промислового підприємства (форма N 1-інновація);
- * звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість (форма N 1-Б);
- * звіт з праці (форма N 1-ПВ);
- * звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці (форма N 1-ПВ (умови праці));
- * звіт про використання робочого часу (форма N 3-ПВ);
- * інша інформація, необхідна для якісного здійснення аналізу та виявлення резервів виробництва [1].

II. Постановка завдання. Мета статті — розглянути особливості аналізу фінансового-господарської діяльності Запорізького суднобудівного судноремонтного заводу «ЗССЗ» в період нестабільності.

III. Результати. Методика аналізу діяльності підприємства охоплює аналіз фінансових результатів та фінансового положення підприємства, основних факторів, що забезпечують ці підсумки, обсяг й собівартість виробництва та реалізації продукції, ефективність використання основних засобів, матеріальних та трудових ресурсів.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Метою аналізу є проста і наочна оцінка динаміки розвитку підприємства, його фінансового стану. Розглянемо такі загальновизнані методи аналізу, якими може скористатися фінансовий аналітик: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз і аналіз із застосуванням коефіцієнтів.

Суть горизонтального аналізу полягає в порівнянні показників звітності попереднього і поточного року. При цьому здійснюється постатейне зіставлення звітів і визначається абсолютна і відносна зміна статей.

На відміну від горизонтального, що показує динаміку статей фінансової звітності за ряд років, вертикальний аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. При проведенні такого аналізу ціла частина при-

рівнюється до 100 % і обчислюється питома вага кожної її складової. Цілими частинами приймаються підсумки балансу (актив, пасив), обсяг реалізації звіту про фінансові результати. За допомогою цього методу аналізу з'ясовують, яку частку у групі або підгрупі становить конкретна стаття, що дозволяє визначити вплив показника цієї статті на діяльність підприємства.

Візьмемо інформацію за три роки (2008–2010). Почнемо аналіз із статті необоротні активи. Необоротні активи підприємства — це сукупність матеріально-фінансових ресурсів, що використовуються в його господарській діяльності у своїй натуральній формі тривалий час (більше року) і мають значну вартість окремого об'єкта, а також довгострокове відчуження майна в підприємницьку діяльність інших суб'єктів господарювання.

Дані табл. 1 показують що загальна величина необоротних активів товариства за звітний період зросла на 449061,7 тис. грн. що є позитивною тенденцією, адже воно відбулось і за рахунок оновлення основних засобів на суму 452153,8 тис. грн. Вони становлять частку у структурі необоротних активів товариства на кінець звітного періоду 98 %.

Наглядно зміни в вартості необоротних активів по рокам зображено на рис 1.

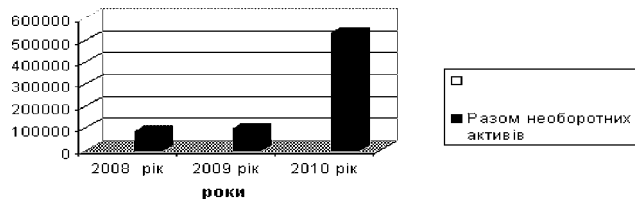


Рис. 1. Необоротні активи ВАТ «ЗССЗ»

Відмічене зростання необоротних активів, особливо, основних засобів (рис.2), потрібно оцінювати позитивно, тому що воно призведе до підвищення виробничого потенціалу підприємства. З іншого боку, збільшення суми необоротних активів й їхньої питомої ваги у валюті балансу в умовах скорочення виторгу від реалізації продукції варто оцінювати як негативне явище, що означає уповільнення оборотності коштів підприємства.

Дуже низькою є частка в інших фінансових інвестиціях 0,002 % (але ж вона зросла порівняно з 2008 роком на 5,3 тис. грн., що є слабою, але ознакою здійснення

Таблиця 1

Динаміка, склад і структура необоротних активів ВАТ «ЗССЗ»

| Необоротні активи | 2008 рік | | 2009 рік | | 2010 рік | | Відхилення (+, -) | |
|---|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|
| | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % |
| Нематеріальні активи | 44,5 | 0,05 | 54,8 | 0,06 | 62,8 | 0,01 | 18,3 | -0,04 |
| Незавершене будівництво | 13382,7 | 16,2 | 13382,7 | 14,13 | 10377,6 | 1,95 | -3005,1 | -14,25 |
| Основні засоби | 68803,6 | 83,31 | 80899 | 85,42 | 520957,4 | 98 | 452153,8 | 14,69 |
| Довгострокові фінансові інвестиції: | | | | | | | | |
| які обліковуються методом участі в капіталі інших підприємств | 224,8 | 0,27 | 228,5 | 0,24 | 118,6 | 0,02 | -106,2 | -0,25 |
| інші фінансові інвестиції | 5,9 | 0,01 | 12,6 | 0,01 | 11,2 | 0,00 | 5,3 | -0,01 |
| Довгострокова дебіторська заборгованість | 65,9 | 0,08 | 65,9 | 0,07 | 63,5 | 0,01 | -2,4 | -0,07 |
| Відстрочені податкові активи | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Інші необоротні активи | 64,2 | 0,08 | 64,2 | 0,07 | 62,2 | 0,01 | -2 | -0,07 |
| Разом необоротних активів | 82591,6 | 100 | 94707,7 | 100 | 531653,3 | 100 | 449061,7 | - |

організацією операцій на фондовому ринку або розміщення коштів на депозитах в банках (табл.1). Позитивно слід оцінити тенденцію зменшення незавершеного будівництва на — 14,25 %, або — 3005,1 тис. грн., так як цей актив не бере участі у виробничому обороті. Позитивно також вважається й тенденція до збільшення нематеріальних активів 18,3 тис. грн (але ж — 0,04 % в загальній вартості необоротних активів). Також позитивним є зменшення дебіторської заборгованості на — 2,4 тис. грн. (-0,07 % в загальній вартості необоротних активів), адже її наявність свідчить про вилучення з поточного господарського обороту певної суми грошових коштів.

Основні засоби мають бути у відповідному технічному стані, який оцінюють на підставі таких показників, як коефіцієнт зносу (зношеності) та коефіцієнт придатності (табл.2).

Коефіцієнт зносу, характеризує стан основних засобів. Як видно з таблиці 2, коефіцієнт зносу, на кінець звітного періоду, зріс порівняно з його початком на 0,35,

а коефіцієнт придатності зменшився на — 0,35, тобто є явний фізично і морально знос основних засобів. Наглядно зміни технічного стану основних засобів на рис.2.

До показників стану основних засобів відносять також коефіцієнти вибуття, оновлення й приросту основних засобів (по підприємству потрібних даних немає).

Основним показником використання основних фондів є фондвіддача (це показник випуску продукції, що припадає на 1 гривню вартості основних фондів).

Фондовіддача у 2008 р. склала 1,47 грн. проти 0,48 у 2010 році (табл.3). Нижча фондвіддача збільшує необхідність введення в дію додаткових основних фондів та витратити капітальні вкладення. Зменшення фондвіддачі (-0,99, а це 32 %) свідчить про те, що збільшення вартості основних фондів підприємства випереджає збільшення обсягів виробництва продукції.

Фондомісткість у 2008 р. склав 0,68 грн., у 2010 р. — 2,01 грн., спостерігається тенденція до збільшення показника, що є негативним, темп збільшення склав 295,59 %.

Таблиця 2
Показники зміни технічного стану основних засобів
ВАТ «ЗССЗ»

| Показники | 2008 рік | 2009 рік | 2010 рік | Відхилення (+,-) |
|--|----------|----------|-----------|------------------|
| Первісна вартість основних засобів, тис. грн. | 168364,9 | 184983,4 | 8614517,1 | + 8446152,2 |
| Знос основних засобів, тис. грн. | 99561,3 | 104084,4 | 8093559,7 | + 7993998,4 |
| Залишкова вартість основних засобів, тис. грн. | 68803,6 | 80899 | 520957,4 | + 452153,8 |
| Коефіцієнт зносу | 0,59 | 0,56 | 0,94 | + 0,35 |
| Коефіцієнт придатності | 0,41 | 0,44 | 0,06 | - 0,35 |

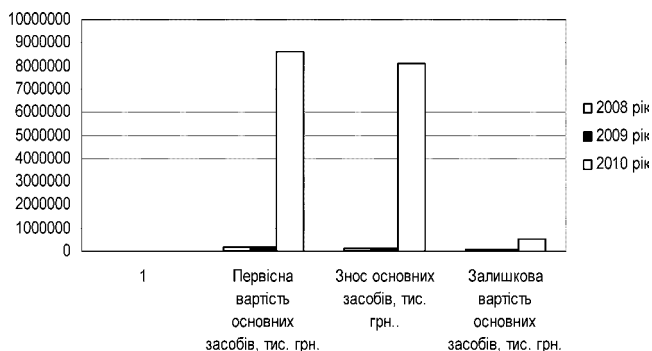


Рис. 2. Зміни технічного стану основних засобів

Отримана динаміка фондовіддачі (табл.3) свідчить про малу ефективність використання основних фондів, яка, відповідно, спричинює зниження обсягу валової продукції. Всі ці процеси спричинені такими основними факторами:

- наявністю значної питомої ваги морально і фізично застарілих основних фондів у загальній існуючій структурі основних фондів промислового підприємства (рис. 3);
- росту невстановленому і законсервованому устаткуванню (+124518,4 тис грн., а це 402 %) та зменшенню середньорічної кількості одиниць діючого устаткування (-194, а це 89 %) (рис.3);
- спрямуванням вагової частини коштів на реконструкцію загальнопромислового господарства та ін.

Виробництво товарної продукції збільшилося на +40002,2 тис. грн., а це 138 % за рахунок збільшення кількості відпрацьованих станкозмін усім устаткуванням +458 (110 %) (табл.4).

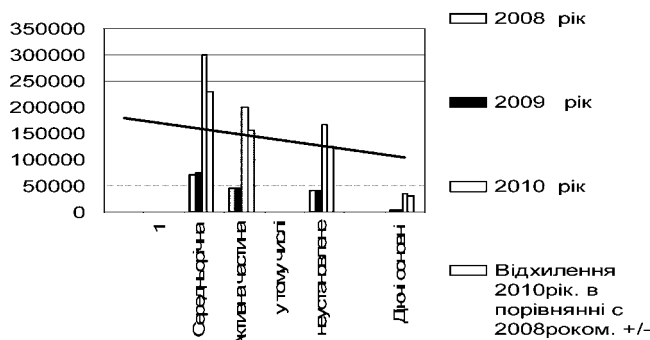


Рис. 3. Структура основних засобів

Оборотні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і повністю використовуваних в процесі одного операційного циклу.

В практиці обліку до них відносяться майнові цінності всіх видів зі строком використання до одного року.

Скорочення незавершеного виробництва (табл.4) на — 9012,4 тис. грн (-4,53 %), скорочення виробничих запасів — 9059,1 тис. грн. (-5,79 %) це позитивний показник.

Але ж скорочення оборотних активів разом, це негативний показник, показуючи що відбувається скорочення сукупності майнових цінностей підприємства на — 4748,8 тис. грн., які обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства (рис.4).

Своєрідним барометром виникнення фінансових ускладнень є тенденція збільшення частки дебіторської заборгованості за товари роботи і послуги на +18274,3 тис. грн. Грошові ж кошти та їх еквіваленти, а також інші оборотні активи навпаки ідуть на спад. З таблиці 4 (наглядно рис.5) можливо передбачити, що виробничо-комерційна діяльність підприємства іде на спад

Власний капітал це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Проведемо аналіз структури та динаміки власного капіталу підприємства (табл.5).

З таблиці 5 видно, що структура власного капіталу підприємства змінилася. По-перше він збільшився на +375547,8 тис. грн., зростання цього показника в динаміці — позитивна тенденція. По-друге в порівнянні з

Таблиця 3

Використання основних засобів ВАТ «ЗССЗ»

| № | Показники | 2008 рік | 2009 рік | 2010 рік | Відхилення 2010рік. в порів'язанні с 2008роком. | |
|---|---|----------|----------|----------|---|-------|
| | | | | | +/- | % |
| 1 | Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн | 71023,75 | 74851,3 | 300928,2 | +229904,45 | 424 |
| 2 | Активна частина основних засобів | 44800 | 45000 | 200120,4 | +155320,4 | 447 |
| | у тому числі | | | | | |
| | невстановлене та законсервоване устаткування | 41200 | 41500 | 165718,4 | +124518,4 | 402 |
| | Діючі основні засоби | 3600 | 3500 | 34402 | +30802 | 956 |
| 3 | Кількість робочих днів в році | 265 | 265 | 266 | +1 | 100,3 |
| 4 | Середньорічна кількість одиниць діючого устаткування | 1764 | 1800 | 1570 | -194 | 89 |
| 5 | Кількість відпрацьованих станкозмін усім устаткуванням | 4400 | 4500 | 4858 | +458 | 110 |
| 6 | Кількість відпрацьованих станкогодин усім устаткуванням, тис. | 524000 | 524680 | 693940 | +169940 | 132 |
| 7 | Виробництво товарної продукції, тис. грн | 104717,4 | 111463,3 | 144719,6 | +40002,2 | 138 |
| 8 | Фондовіддача, грн | 1,47 | 1,49 | 0,48 | -0,99 | 32 |

Динаміка, склад і структура оборотних активів ВАТ «ЗССЗ»

| Оборотні активи | 2008 рік | | 2009 рік | | 2010 рік | | Видхилення (+, -) | |
|---|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|
| | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % |
| Запаси усього в т. ч.: | 115316,2 | 78,43 | 151845,1 | 77,24 | 95699,3 | 67,26 | -19616,9 | -11,17 |
| виробничі запаси | 25651,3 | 17,45 | 25916 | 13,18 | 16592,2 | 11,66 | -9059,1 | -5,79 |
| незавершене виробництво | 79234,7 | 53,89 | 117041,4 | 59,54 | 70222,3 | 49,36 | -9012,4 | -4,53 |
| готова продукція | 10423,3 | 7,09 | 8881,6 | 4,52 | 8881,6 | 6,24 | -1541,7 | -0,85 |
| товари | 6,9 | 0,00 | 6,1 | 0,00 | 3,2 | 0,00 | -3,7 | 0,00 |
| Дебіторська заборгованість за товари роботи і послуги | 27235,7 | 18,53 | 42391,3 | 21,56 | 45510 | 31,99 | +18274,3 | +13,46 |
| Грошові кошти та їх еквіваленти | 3804,6 | 2,59 | 1526,4 | 0,77 | 458,9 | 0,33 | -3345,7 | -2,26 |
| Інші оборотні активи | 664,8 | 0,45 | 822,9 | 0,43 | 604,3 | 0,42 | -60,5 | -0,03 |
| Разом оборотних активів | 147021,3 | 100 | 196585,7 | 100 | 142272,5 | 100 | -4748,8 | - |

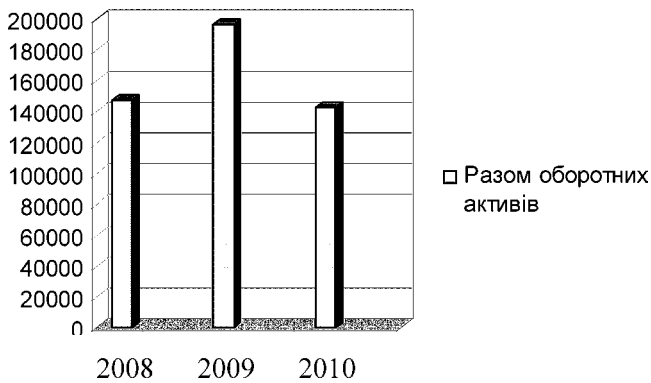


Рис. 4. Динаміка оборотних активів ВАТ «ЗССЗ»

2008 роком — найбільша питома вага з іншого додаткового капіталу — 65036,7 тис. грн., це було 60,06 %, в 2010 році припала на додатково вкладений капітал + 382397,3 тис. грн., а це в свою чергу 79,04 % суми всього власного капіталу (рис. 6). Це позначає що збільшення капіталу можливо відбулося за рахунок капіталу, внесеного власниками підприємства або може збільшуватися також унаслідок конвертування боргових зобов'язань підприємства в акції або частки (паї).



Рис. 5. Показники фінансових ускладнень

Збільшення величини резервів +700 тис. грн., могло б бути результатом ефективної роботи підприємства. Але ж у цілому, скорочення резервів у структурі (-4,38), а також зменшення нерозподіленого прибутку (-8189,5 тис. грн., це — 8,06) може свідчити про падіння ділової активності підприємства.

При аналізі джерел формування майна підприємства повинні бути розглянуті абсолютні і відносні зміни у власних і позикових коштах підприємства. Для цього складемо ще одну таблицю — таблицю аналізу структури та динаміки зобов'язань підприємства (табл. 6).

Зобов'язання це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Зобов'язання є довгостроковими і поточними. Довгострокові зобов'язання — всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання — зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Наглядно динаміку поточних та довгострокових зобов'язань ВАТ «ЗССЗ» зображено на рис. 7.

У сукупних джерелах утворення активів, частка позикових засобів збільшилася (+31587,2 тис. грн.), це може свідчити про посилення фінансової нестійкості підприємства і підвищенні ступеня його фінансових ризиків (табл. 6).

У структурі позикового капіталу переважають короткострокові зобов'язання на 207,6 тис. грн. (0,14 %). Перевага короткострокових джерел у структурі позикових засобів є негативним фактом, що характеризує негативну структуру балансу і високий ризик втрати фінансової стійкості.

Але ж тенденція до збільшення довгострокових джерел у структурі позикових засобів на +23699,1 тис. грн. (+6,55 %) за аналізований період є позитивним фактом, що характеризує поліпшення структури балансу і зменшення ризику втрати фінансової стійкості останнім часом.

За даними складеними на підставі звітів про фінансові результати з додатку складемо таблицю показників діяльності ВАТ «ЗССЗ» (табл. 7).

За даними табл. 7 можна зробити наступні висновки: підприємство на сьогоднішній день є збитковим, дохід зменшився на 34 % у порівнянні з 2008 роком,

Таблиця 5

Аналіз структури та динаміки власного капіталу підприємства

| Показники | 2008 рік | | 2009 рік | | 2010 рік | | Відхилення (+, -) | |
|---|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|
| | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % |
| Статутний капітал | 28052,9 | 25,91 | 28052,9 | 27,66 | 28052,9 | 5,80 | 0 | -20,11 |
| Інший додатковий капітал | 65036,7 | 60,06 | 65676,7 | 64,75 | 65676,7 | 13,57 | +640 | -46,49 |
| Резервний капітал | 6314,5 | 5,83 | 7014,5 | 6,92 | 7014,5 | 1,45 | +700 | -4,38 |
| Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) | 8878,8 | 8,20 | 689,3 | 0,67 | 689,3 | 0,14 | -8189,5 | -8,06 |
| Додатковий вкладений капітал | - | - | - | - | 382397,3 | 79,04 | +382397,3 | +79,04 |
| Власний капітал, усього | 108282,9 | 100 | 101433,4 | 100 | 483830,7 | 100 | +375547,8 | |

Таблиця 6

Аналіз структури та динаміки зобов'язань підприємства

| Показник | 2008 рік | | 2009 рік | | 2010 рік | | Абсолютне відхилення, тис. грн | Відносне відхилення, % |
|--|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|--------------------------------|------------------------|
| | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | вартість, тис. грн | структура, % | | |
| 1. Довгострокові зобов'язання, усього у т. ч.: | 52485,3 | 43,38 | 76184,4 | 48,97 | 76184,4 | 49,93 | +23699,1 | +6,55 |
| кредити банків | 42204,1 | 34,88 | 68426,5 | 43,98 | 68426,5 | 44,85 | +26222,4 | +9,97 |
| інші фінансові зобов'язання | 10281,2 | 8,50 | 7757,9 | 4,99 | 7757,9 | 5,08 | -2523,3 | -3,42 |
| 2. Поточні зобов'язання, усього в т. ч.: | 68503,9 | 56,62 | 79395 | 51,03 | 76392 | 50,07 | +7888,1 | -6,55 |
| Короткострокові кредити банків | 3578,3 | 2,96 | 5891,2 | 3,79 | 2891,2 | 1,89 | -687,1 | -1,07 |
| векселі видані | 10607,5 | 8,77 | 10860,1 | 6,98 | 10860,1 | 7,12 | +2526 | -1,65 |
| кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги | 47817,9 | 39,52 | 56795,2 | 36,51 | 56795,2 | 37,22 | +8977,3 | -2,3 |
| за розрахунками з бюджетом | 2165,5 | 1,79 | 60,3 | 0,04 | 57,3 | 0,04 | -2108,2 | -1,75 |
| Інші поточні платежі | 1648,1 | 1,36 | 2654,9 | 1,71 | 2654,9 | 1,74 | +1006,8 | +0,38 |
| за розрахунками зі страхування | 116,2 | 0,10 | 116,2 | 0,07 | 116,2 | 0,08 | - | -0,02 |
| за розрахунками з оплати праці | 2570,4 | 2,12 | 3017,1 | 1,93 | 3017,1 | 1,98 | +446,7 | -0,14 |
| 3. Усього зобов'язань | 120989,2 | 100 | 155579,4 | 100 | 152576,4 | 100 | +31587,2 | - |

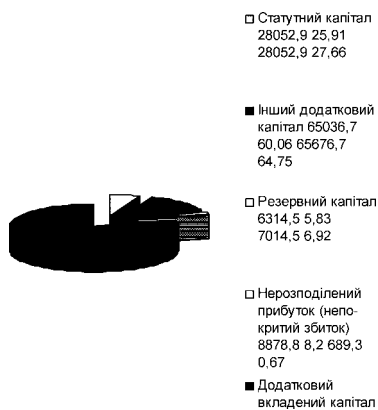


Рис. 6. Структура і склад власного капіталу ВАТ «ЗССЗ» в 2010 році

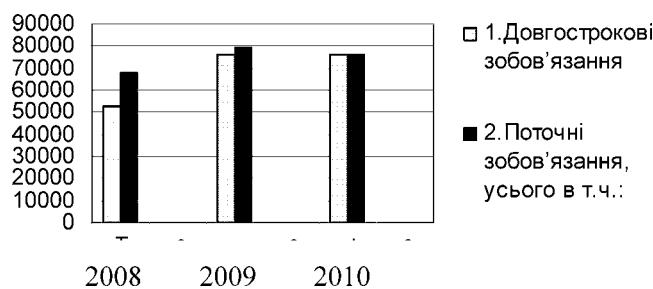


Рис. 7. Динаміка зобов'язань ВАТ «ЗССЗ»

рентабельність зменшилась на 25 %, а валовий дохід на 12,2 %, так як операційні витрати збільшились на 55,5 %.

Вартість основних фондів зростає у 1,1 рази, що свідчить про ріст підприємства. Натомість чисельність зменшилась на 1 %, що може свідчити про менш ефективне використання трудових ресурсів у господарстві.

Будь-якого користувача цим аналізом фінансово-господарської діяльності підприємства ВАТ «ЗССЗ» буде цікавить питання про ліквідність та платоспроможність підприємства. Для цього за даними балансу підприємства (форма №1) визначимо комплекс оціночних показників (табл. 8).

З таблиці 8 видно, що коефіцієнт покриття (показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити, якщо воно реалізує усі свої оборотні активи, в тому числі і матеріальні запаси. Цей коефіцієнт показує також, скільки гривень оборотних коштів приходить на кожну гривню поточних зобов'язань) має тенденцію до зниження, це негативне явище, але для нормального функціонування підприємства цей показник має бути $K_n = 1,5$, у нашому випадку $K_n = 1,87$ у 2010 році.

Коефіцієнт швидкої ліквідності аналогічний коефіцієнту покриття, але обчислюється за вужчим колом поточних активів (з розрахунку виключають — запаси, що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів — грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та кредиторської заборгованості). Цей показник зріс на +0,15 і показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами (підприємство спроможне погасити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами — на 61 % короткострокових зобов'язань).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Він є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових

зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Рекомендована нижня межа цього показника — 0,2, в нас у 2010 році $K_{абс} = 0,007$ (відхилення у відношенні до 2008 р. — 0,053, або 11,6 %).

Маневреність грошових коштів стрімко падає це дуже негативне явище (-8,69).

Показник «частка оборотних коштів в активах» показує, що оборотні кошти в активах підприємства знизилися, по відношенню до 2008 року, на — 42,89 % і що в активах підприємства, у 2010 році, оборотні кошти становлять 21,1 %.

Можливо зробити висновок, що підприємство ВАТ «ЗССЗ» має низьку або недостатню платоспроможність. А от чи є загроза банкрутства і наскільки глибока криза на підприємстві?

Для діагностики ймовірності банкрутства використовуються різні підходи, що передбачають застосування трендового аналізу численної системи критеріїв та ознак, обмеженого кола показників, інтегральних показників, рейтингових оцінок на базі ринкових критеріїв фінансової стійкості підприємств, факторних регресійних і дискримінантних моделей.

Проте жоден з методів не дає надійного результату і тому не може бути застосований як універсальний. Проаналізуємо діяльність підприємства ВАТ «Запорізький суднобудівний судноремонтний завод», на ймовірність банкрутства за допомогою різних моделей.

1) В основі однофакторного (одновимірного) аналізу покладене сепаратне дослідження окремих показників. Наприклад, згідно зі шкалою значень показника рентабельності активів, граничне значення цього показника складає 2 %. Це означає, що наше підприємство, рентабельність якого — 0,01, а це <2 %, відноситься до групи суб'єктів господарювання, які переживають фінансову кризу і їм загрожує банкрутство.

Але більше не будемо брати ні який однофакторний дискримінантний метод, тому що головним суперечливим моментом однофакторного дискримінантного аналізу є те, що значення окремих показників може свідчити про незадовільний розвиток підприємства, а інших — про позитивний. Така ситуація унеможливає об'єктивне прогнозування банкрутства.

Тому доцільно відслідковувати динаміку змін показників по цілому ряду методик. Отже...

Моделі Альтмана.

2) Двофакторна модель Альтмана:

$$Z = - 0,3877 - 1,0736 K_{за} + 0,579 K_{не}, \quad (1)$$

Розрахунок:

$$Z_{2010} = - 0,3877 - 1,0736 * 1,87 + 0,579 * 0,226 = - 0,3877 - 2,007 + 0,1308 = - 2,2639$$

Отже, ймовірність банкрутства на ВАТ «ЗССЗ» є дуже малою, за будь-якого від'ємного значення коефіцієнта Z

3) П'ятифакторна модель Альтмана 1968 року:

$$Z = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + K_5, \quad (2)$$

Проведемо необхідні розрахунки за 2010 рік:

$$K_1 = 2140,4:674181,1 = 0,0031$$

$$K_2 = 144719,6: 674181,1 = 0,2146$$

$$K_3 = 483830,7: 152576,4 = 3,171$$

Таблиця 7
Показники діяльності ВАТ «ЗССЗ»

| Показник | 2008 рік | 2009 рік | 2010 рік | Відхилення 20010 у % | |
|--|----------|----------|----------|----------------------|---------|
| | | | | до 2008 | до 2009 |
| Дохід/збиток, тис. грн. | 8878,8 | 689,3 | -3015,3 | -34 | -437 |
| Рентабельність | 0,08 | 0,006 | -0,01 | -25 | -333 |
| Валовий дохід/збиток, тис. грн. | 10126,5 | 2140,4 | -1239,8 | -12,2 | -58 |
| Витрати (операційні), тис. грн. | 95329,8 | 111291,4 | 148259,4 | 155,5 | 133,2 |
| Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн. | 104717,4 | 111463,3 | 144719,6 | 138,2 | 129,8 |
| Середньорічна чисельність робітників, чол. | 1520 | 1514 | 1500 | 98,7 | 99,1 |
| Вартість основних виробничих фондів, тис. грн. | 171605,4 | 167298,8 | 184255,8 | 107,4 | 110,1 |

Таблиця 8

Показники платоспроможності підприємства ВАТ «ЗССЗ»

| Коефіцієнти | 2008 рік | 2009 рік | 2010 рік | Абсолютне відхилення |
|---|----------|----------|----------|----------------------|
| Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) | 2,15 | 2,48 | 1,87 | -0,28 |
| Коефіцієнт швидкої ліквідності | 0,46 | 0,56 | 0,61 | +0,15 |
| Коефіцієнт абсолютної ліквідності | 0,06 | 0,02 | 0,007 | -0,053 |
| Маневреність власних оборотних коштів | 5,72 | 29,23 | -2,97 | -8,69 |
| Частка оборотних коштів в активах, % | 63,99 | 67,37 | 21,10 | -42,89% |

$$K_4 = 7771,8: 674181,1 = 0,012$$

$$K_5 = 483830,7: 674181,1 = 0,7176$$

$$Z_{68} = 1,2*0,0031 - 1,4*0,2146 + 3,3*3,171 + 0,6*0,012 + 0,7176 = 0,0037 - 0,3004 + 10,4643 + 0,0072 + 0,7176 = 10,8924 (Z \text{ вище } 2,67)$$

Отже, імовірність банкрутства підприємства ВАТ «ЗССЗ» дуже низька.

4) Модель Лиса

$$Z_L = 0,063 K_1 + 0,092 K_2 + 0,057 K_3 + 0,001 K_4, \quad (3)$$

Проведемо розрахунки:

$$K_1 = 142272,5: 674181,1 = 0,211$$

$$K_2 = 144719,6: 674181,1 = 0,214$$

$$K_3 = -1239,8: 674181,1 = -0,002$$

$$K_4 = 483830,7: 152576,4 = 3,171$$

$$Z_L = 0,063*0,211 + 0,092*0,214 + 0,057*(-0,002) + 0,001*3,171 = 0,0133 + 0,0197 - 0,0001 + 0,0031 = 0,036$$

Показник свідчить про нестабільний фінансовий стан $Z_L < 0,037$, $Z_L = 0,036$ підприємству ВАТ «ЗССЗ» загрожує банкрутство.

5) Модель Таффлера

$$Z_T = 0,03 K_1 + 0,13 K_2 + 0,18 K_3 + 0,16 K_4, \quad (4)$$

Розрахунки:

$$K_1 = 144719,6: 76392 = 1,8944$$

$$K_2 = 142272,5: 152576,4 = 0,9324$$

$$K_3 = 76392: 674181,1 = 0,1133$$

$$K_4 = 173674,6: 674181,1 = 0,2576$$

$$Z_T = 0,03*1,8944 + 0,13*0,9324 + 0,18*0,1133 + 0,16*0,2576 = 0,0568 + 0,1212 + 0,0204 + 0,0412 = 0,2396$$

Показник свідчить про нестабільний фінансовий стан, але ймовірність банкрутства на підприємстві ВАТ «ЗССЗ» невисока.

Таким чином, результати всіх розрахунків не дуже суперечливі, переважна більшість моделей свідчать про те, що фінансовий стан підприємства є нестабільним, імовірність банкрутства існує, але є низькою.

Результати розрахунків даними моделями звели до табл. 9.

Але все ж таки, незважаючи на ефективність та відносну простоту використання цих моделей (табл.9) для оцінки загрози банкрутства, в наших економічних умовах вони не дозволяють отримати достатньо об'єктивний результат. Це обумовлено розбіжностями в врахуванні окремих показників, впливом інфляції на їхнє формування, невідповідністю балансової та ринкової вартості окремих активів та іншими об'єктивними причинами, які визначають необхідність коригування коефіцієнтів значимості показників та врахування ряду інших показників оцінки кризового розвитку підприємства.

Розрахунки ймовірності настання банкрутства підприємства

| Модель | Значення показника | Імовірність банкрутства |
|---|--------------------|---|
| Однофакторна модель | -0,01 | Загрожує фінансова криза |
| Двофакторна модель Альтмана | -2,2639 | Імовірність банкрутства дуже мала |
| П'ятифакторна модель Альтмана (1968 р.) | 10,8924 | Дуже низька імовірність банкрутства |
| Модель Лисса | 0,036 | Існує ймовірність банкрутства |
| Модель Таффлера | 0,2396 | Показник свідчить про нестабільний фінансовий стан, але ймовірність банкрутства невисока. |

Аналіз же фінансово-господарської діяльності підприємства показав що фінансовий стан ВАТ «ЗССЗ» незадовільний, тобто існує реальна криза — це нестійка платоспроможність, недостатня забезпеченість власними оборотними засобами та неефективне їх використання, наявність нестійкого фінансового стану.

Розглянемо основні фактори, що стримують повноцінний розвиток підприємства. Особливістю сучасного етапу розвитку є залежність від стану зовнішнього середовища та можливостей оперативно і адекватно реагувати на зміни в ньому. Підприємству для нормальної роботи не вистачає відповідних спеціалістів з досвідом стратегічного управління та планування інновацій у цій галузі.

Підприємство використовує обладнання і технології, створені 30—40 років тому. Зрозуміло, такі застарілі технологічні процеси, методи організації виробництва, а також основні фонди потребують значних інновацій та інвестицій, метою яких повинно стати скорочення питомої трудомісткості в 3—4 рази та тривалості циклу будівництва суден не менш ніж в 2 рази, забезпечення необхідної якості продукції.

Недосконалість організації ринку фінансово-кредитних послуг в країні. Ринкові умови господарювання допускають використання різних способів фінансування інноваційної діяльності, що, з одного боку, забезпечує певну свободу дій економічних суб'єктів при виборі їх джерел, з іншого — зумовлює необхідність підвищення вимог до процесу прийняття відповідних рішень.

Недоступні дешеві кредити приводять до використання власних коштів і всіякого уникнення зовнішнього кредитування інноваційних проектів. А власних фінансових ресурсів завжди не вистачає на організацію НДДКР та впровадження інноваційних технологій.

Поряд із невирішеністю фінансування виникає й інша проблема: остаточна сума вартості судна, як правило, вища за початкову, що пов'язано з постійним зростанням вартості матеріалів. Ціни на вітчизняний метал — фактор, який значно впливає на конкурентоздатність українського суднобудування (вартість сталевого прокату становить 20 % від вартості суден). Останнім часом ситуація особливо загострилася. Тим більше, що на ринку з'являються пропозиції від китайських заводів, де ціна на металопродукцію знаходиться майже на одному рівні з нашою, а вартість робочої сили — нижча.

Не сприяє активізації інноваційної діяльності суднобудівної промисловості і держава. На нашу думку, її економічна політика повинна бути спрямована на створення умов, що стимулюють і підтримують інноваційну активність господарських структур. Але, починаючи з 2005го року, кораблебудівні підприємства марно нама-

гаються отримати ті державні преференції їх підтримки, що були передбачені законами України «Про заходи щодо державної підтримки суднобудівної промисловості в Україні» від 18.11.1999 та «Про спеціальну економічну зону «Миколаїв» від 13.07.2000. Навіть схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України «Стратегія розвитку суднобудування на період до 2020 року» від 06.05.2009, на жаль, на думку більшості спеціалістів галузі та фахівців асоціації суднобудівників України, мала загальний і декларативний характер та не дозволяла врешті — решт вирішити майже жодної проблеми галузі.

IV. Висновки. Проведений в даній статті аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ВАТ «ЗССЗ» дає змогу зробити наступні висновки.

1. Суднобудування як багатопрофільна галузь здатна задовольнити потреби вітчизняних компаній у мало-, середньо- і великотоннажних судах практично всіх класів. Разом з тим процеси, що сьогодні відбуваються в економіці, негативно вплинули на фінансовий стан підприємств суднобудівної галузі. Відсутність замовлень на будівництво цивільних суден, порушення господарських зв'язків з постачальниками і споживачами продукції призвели до різкого погіршення фінансово-економічного становища суднобудівних підприємств, і підприємство ВАТ «ЗССЗ» не є виключенням. ВАТ «Запорізький суднобудівний судноремонтний завод» зазнає збитків, розмір яких у 2010 році становив — 3015,3 тис. гривень.

2. Не зважаючи на наявні виробничі потужності і науково-технічний потенціал, які можуть забезпечити збільшення обсягів виробництва, розвитку ВАТ «ЗССЗ» перешкоджає ряд негативних чинників, зокрема: значною зношеністю виробничих фондів підприємства; низьким рівнем розвитку технологій та організації суднобудівних робіт; недосконалою системою оподатку-

вання і т. ін. Звідси — спад виробництва, цінові та структурні диспропорції, випуск неконкурентоспроможної продукції, зниження продуктивності праці, збитковість та низька рентабельність, незадовільна структура балансу, дефіцит обігових коштів, неплатоспроможність. Це положення зумовило необхідність системного дослідження проблем і задач виведення підприємства з кризового становища, адаптації його діяльності до ринкових умов та подальшого виробничого розвитку в даних економічних умовах країни.

3. Процес виходу підприємства з кризи являє собою набір заходів спрямованих на поступове поліпшення якості фінансового стану і переклад підприємства з розряду кризових у розряд платоспроможних. І обов'язкове розгортання інноваційної діяльності.

Література

1. Методичні рекомендації з виявлення ознак неплатоспроможності підприємств і ознак дій з прихованого банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвержені Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 року № 14 зі змінами та доповненнями.

2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» Закон України від 17 березня 2000 року.

3. Н. Терешкина, О. Кириченко, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Миколаїв, Суднобудівна промисловість України, журнал «Економіст», №7, 2010. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal>

4. Статистичні дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.